

บทที่ ๕ : หมวด สฺ ชาติ

ชาติในหมวด สฺ ชาติลง ฌ, ฌา, อุณา ปัจจัย

ลงแล้ว ฌ แปลงเป็น โณ ส่วน ฌา และ อุณา คงรูป

ฌ, ฌา ลงกับเอกสระชาติ

อุณา ลงกับอเนกสระชาติ

ถ้าวิภัตติเป็นสระหรือ อิ อาคมอยู่หลังให้ลบสระ อุ, อา ทิ้งเสมอ

หมวด สฺ ชาติ ลง ญ, ณา, อุณา ปัจจัย

สฺ ชาติ	พึง	สฺ+ณา+ติ	=สฺณาติ	ย่อมพึง
วฺ ชาติ	ร้อย	วฺ+ณา+ติ	=วฺณาติ	ย่อมร้อย
ลี ชาติ	ผูก	ลี+โณ+ติ	=ลีโณติ	ย่อมผูก
หิ ชาติ	ส่งไป	ป+หิ+ณา+ติ	=ปหิณาติ	ย่อมส่งไป
อป ชาติ	ถึง	ป+อป+อุณา+ติ	=ปาปฺอุณาติ	ย่อมบรรลุ, ถึง
สฺกฺก ชาติ*	อาจ	สฺกฺก+อุณา+ติ	=สฺกฺกฺอุณาติ	ย่อมอาจ
สฺมฺภฺ ชาติ*	สำเร็จ	อภิ+สฺมฺภฺ+ณา+ติ	=อภิสฺมฺภฺณาติ	ย่อมสำเร็จ

ชาติที่หมายดอกจัน (*) เป็นอกัมมชาติ ชาติไม่เรียกหากรรม

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลีของธาตุในหมวด สฺ ธาตุ

สุ

ฟัง

:อัยं ทนุราชา อลกฺขิโก มยฺหํ วจันํ น สฺธนาติ.

อ.พระราชานูโง่ นี้ ผู้ไม่มีบุญ ย่อมไม่ฟัง ซึ่งคำ ของเรา.

:วิสาขา ปน ฆนम्मฏฺฐกัํ ปสาธนัํ ปสาเขตฺวา สตฺถารัํ อฺปสงฺกมิตฺวา
ธมฺมํ อสฺโสสิ.

ก็ อ.นางวิสาขา ประดับแล้ว ซึ่งเครื่องประดับ ชื่อว่าฆนम्मฏฐกะ
เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ได้ฟังแล้ว ซึ่งธรรม.

ฟังตอบ:มนุสฺสา เถรํ ทิสฺวา พหุํ วสุสาวาสิกัํ ปฏฺฐิสฺสุณัิสฺสุ.

(รับปาก) อ.มนุษย์ ท. เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ฟังตอบแล้ว ซึ่งผ้าอันบุคคล
ฟังถวายแก่ภิกษุผู้อยู่ตลอดพรรษา อันมาก.

ว ร้อย :อเถโก พาลิสโก สตุต โรหิตมจฺเณ อุตฺตริตฺวา วลฺลียา อาวุณฺนิ.
ครั้งนั้น อ.บุคคล ผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด ยกขึ้นแล้ว ซึ่งปลา-
ตะเพียนแดง ท. ๗ ร้อยแล้ว ด้วยเถาว์ลย์.

ว สำรวม :ชฺนา ปาณาติปาตํ อกโรนฺตา กาเยน สํวณฺนติ นาม.
อ.ชฺน ท. ไม่กระทำอยู่ ซึ่งปาณาติบาต ชื่อว่า ย่อมสำรวม โดยกาย
:ชฺนา มุสาวาทํ อกโรนฺตา วาจา สํวณฺนติ นาม.
อ.ชฺน ท. ไม่กระทำอยู่ ซึ่งมุสาวาท ชื่อว่า ย่อมสำรวม โดยวาจา
:ชฺนา กามวิตกฺกํ อวิตกฺเกนฺตา เจตสา สํวณฺนติ นาม.
อ.ชฺน ท. ไม่ตรึกอยู่ ตรึกซึ่งกาม ชื่อว่า ย่อมสำรวม โดยใจ.

ล ผูก :กสโก รชชฺยา โคนํ สีเณติ.

อ.ชาวนา ย่อมผูก ซึ่งโค ด้วยเชือก.

ล ลับ :โคฆาตโก ปุคฺคโล สีลาโย วาสี สีณาติ.

อ.บุคคล ผู้ฆ่าซึ่งโค ย่อมลับ ซึ่งมีด ที่สิลา.

หิ ส่งไป :ราชา กติปาหํ วสิตฺวา ฌนญชยเสฏฺฐิจฺฉิสฺส สาสนํ ปหิณิ.

อ.พระราชา อยู่แล้ว ลึ้นวันเล็กน้อย ส่งไปแล้ว ซึ่งชาวสาสน์
แก่เศรษฺฐีชื่อว่าฌนญชย.

อป ถึง :อเถโก ภิกขุ ทิวา ปิณฑทาย จรนต์โต เสฏฐิโน เคหทวารํ ปาปุณิ.
ครั้งนั้น อ.ภิกษุ รูปหนึ่ง เทียวไปอยู่ เพื่อบิณฑบาต ในเวลา
กลางวัน ถึงแล้ว ซึ่งประตูแห่งเรือน ของเศรษฐี.

บรรลฺ :เทสนาปริโยसानะ สตสหัสสภิกขุ โสตาปัตติผลาทินี ปาปุณิสฺ.
ในกาลเป็นที่จบลงรอบแห่งเทศนา อ.ภิกษุผู้มีเสณรูปเป็นประมาณ ท.
บรรลฺแล้ว ซึ่งอริยผล ท. มีโสตาปัตติผลเป็นต้น

หลักเกณฑ์การประกอบกิจการในหมวด สุ ชาติ (เป็นกัตตุวาก)

๑.ลักษณะของธาตุในหมวด สฺ ธาตุ

๑)มีการลง ฌ, ณา, อุณา ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายในกัตตฺวาจกเมื่อลงกับวิภัตติหมวดวัตตมานา, ปัญจมี, สัตตมี และหิยัตตินีวิภัตติ เช่น

สุ (ฟัง) ลง ณา ปัจจัยแล้วคงไว้ สฺ+ณา+ติ =สุณาติ ย่อมฟัง

สก (อาจ) ลง อุณา ปัจจัยแล้วคงไว้ สก+อุณา+ติ =สกุกุณาติ ย่อมอาจ

๒)มีการลบ ฌ, ณา, อุณา ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายบ้าง เมื่อลงกับวิภัตติหมวดปโรกขา, อชชัตตนิ, ภวิสสันติ และกาลาติปัตติวิภัตติ

สุ (ฟัง) วิภัตติหมวดอชชัตตนิ สฺ+ณา+ส+อิ =อสฺโสสิ ได้ฟังแล้ว

วิภัตติหมวดภวิสสันติ สฺ+ณา+สฺ+สติ =โสสุสามิ จักฟัง

สก (อาจ) วิภัตติหมวดอัชชัตตนี สก+อุณา+อี =อสุخي ได้อาจแล้ว
วิภัตติหมวดภวิสสันติ สก+ณา+สุสติ =สกุขิสฺสติ จักอาจ

๓)เมื่อใช้เป็นบทนามลง ณฺ, ณา, อุณา ปัจจัยบ้าง ไม่ลงบ้าง เช่น

สุ (พึง) สุณนํ การพึง (ลง ณา ปัจจัย)

สุ (พึง) สวณํ การพึง (ไม่ลง ณา ปัจจัย)

๒.หลักเกณฑ์การประกอบกริยาในหมวด สฺ ฐาตุ เมื่อลง ณ, ณา, อุณา ปัจจัย ในกัตตวาจก

๑)เอกสระธาตุให้ลง ณ, ณา ปัจจัย เช่น

สฺ (พึง) สฺ+ณา+ติ =สฺณาติ ย่อมพึง

วฺ (ร้อย) วฺ+ณา+ติ =วฺณาติ ย่อมร้อย

๒)อเนกสระธาตุให้ลง อุณา ปัจจัย เช่น

อป (ถึง) ป+อป+อุณา+ติ =ปาปฺณาติ ย่อมบรรลุ

สก (อาจ) สก+อุณา+ติ =สฺกฺกฺณาติ ย่อมอาจ

๓)พฤทธิ์ อุ ที่ ณ ปัจจัยเป็น โอ เสมอ เช่น

ลี (ผูก) ลี+โณ+ติ =ลีโณติ ย่อมผูก

๔) เมื่อลงวิภัตติที่ขึ้นต้นด้วยสระหลัง ณา, อุณา ปัจจัย เมื่อลง อิ อากมหลัง ณา, อุณา ปัจจัย หรือเมื่อลงวิภัตติใดแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง ณา, อุณา ปัจจัย ให้ลบสระ อา ที่ ณา และ อุณา เช่น

(๑) วิภัตติที่ขึ้นต้นด้วยสระ (ลบสระ อา)

เอยฺย สัตตมึ สุ+ณา+เอยฺย = สฺเณยฺย พึงฟัง

(๒) วิภัตติที่ต้องลง อิ อากม(ลบสระ อา) ทั้ง ๔ หมวดคือ ปโรกขา อัชชัตตนิ ภวิสสันติ และกาลาติปัตติ

ตฺถ อัชชัตตนิ สุ+ณา+อิ+ตฺถ = สฺถนิตฺถ พังแล้ว

มฺหา อัชชัตตนิ สุ+ณา+อิ+มฺหา = สฺถนิมฺหา พังแล้ว

สฺสติ ภวิสสันติ สุ+ณา+อิ+สฺสติ = สฺถนิสฺสติ จักฟัง

(๓) วิกั๑ตติที่ลงแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลังปัจจย (ล๑บสระเสี๑งยาวที่ปัจจย เช่น อ๑า, อี, อี, อู)

ว๑เห	วัต๑ต๑มา๑นา	ส๑ุ+ณ๑า+ว๑เห	=ส๑ุณ๑ว๑เห	ย๑อ๑ม๑ฟ๑ง
ส๑ุ	ป๑ัญ๑จ๑มี	ส๑ุ+ณ๑า+ส๑ุ	=ส๑ุณ๑ส๑ุ	จ๑ง๑ฟ๑ง
ต๑ถ	หิ๑ย๑ต๑ต๑น๑ี	ส๑ุ+ณ๑า+ต๑ถ	=ส๑ุณ๑ต๑ถ	ฟ๑ง๑แล้ว
ม๑ห	หิ๑ย๑ต๑ต๑น๑ี	ส๑ุ+ณ๑า+ม๑ห	=ส๑ุณ๑ม๑ห	ฟ๑ง๑แล้ว

๓.การเปลงรูปของธาตุในหมวด สฺ ธาตุ

๑)ธาตุที่เปลี่ยนรูปไปโดยสิ้นเชิงจากการทำเห้วภาวะธาตุ (ไม่ลง ณ, ณ, อุณา
ปัจจัย)

สุ (ฟัง) แปลงเป็น สฺสุสุ(ส)* ช้้อน สฺ พยัญชนะสังโยค

 สุ>สุสุ+ส+ติ =สุสุสุสติ ย่อมปรารถนาจะฟัง

๒)ธาตุที่เปลงรูปโดยการเปลงสระต้นธาตุ

สุ (ฟัง) แปลง อฺ เป็น โอ สฺ+ณ+สุสามิ =โสสุสามิ จักฟัง

๓)ธาตุที่เปลงรูปโดยการช้้อนพยัญชนะสังโยค

สก (อาจ) ช้้อน กฺ เป็น สกฺก สก+อุณา+ติ =สกฺกฺณาติ ย่อมอาจ

๔) ภาตที่ครูปเสมอเมื่อลง ณ, ณ, อุณ ปัจจย

(๑) เอกสระภาต (แจกด้วย ตี วิภตติเป็นตัวอย่าง)

สุ (พ้ง)	สุ+ณ+ติ	=สุณติ	ยอมนพ้ง
ปี (อิมใจ)	ปี+ณ+ติ	=ปีณติ	ยอมนอิมใจ
ว (สำรวม)	ส+ว+ณ+ติ	=สวณติ	ยอมนสำรวม, ยอมนป้องกัน
ว (ร้อย)	อา+ว+ณ+ติ	=อาวณติ	ยอมนร้อย
ลี (ผูก)	ลี+ณ+ติ	=ลีณติ	ยอมนผูก
ลี (ลับ)	ลี+ณ+ติ	=ลีณติ	ยอมนลับ
หิ (ส่งไป)	ป+หิ+ณ+ติ	=ปหิณติ	ยอมนส่งไป

(๒) อเนกัสระธาตุ (แจกด้วย ตี วิภัติเป็นตัวอย่าง)

ราช (ยินดี)	ราช+อุณา+ติ	=ราชอุณาติ	ย่อมยินดี
อป (ถึง)	ป+อป+อุณา+ติ	=ปอปุณาติ	ย่อมบรรลุ, ย่อมถึง
อาป (ไหล)	อาป+อุณา+ติ	=อาปุณาติ	ย่อมไหลไป, ย่อมเอิบอาบ, ย่อมแผ่ไป
สาธ (สำเร็จ)	สาธ+อุณา+ติ	=สาธอุณาติ	ย่อมสำเร็จ

๑)มยํ ปน วิหารเ ฌมํ สุนิสฺสาม.

อนึ่ง อ.เรา ท. จักฟัง ซึ่งธรรม ในวิหาร.

๒)อติมานี กิร ราชา โภธํ วิสทิตฺตํ น สกฺขิ.

ได้ยินว่า อ.พระราชา ผู้มีมานะยิ่ง ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันข่ม ซึ่งความโกรธ.

๓)ภนฺเต ฌมฺจารี มหาชนํ สายณฺเห ฌมํ อสฺโสสิ.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.มหาชน ผู้ประพฤตซึ่งธรรม ได้ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ในเวลาเย็น

๔)ถุลฺโล หิ ชนํ อหारे ตณฺหํ จินฺทิตฺตํ น อสกฺขิ.

จริง อ.ชน ผู้อ้วน ไม่ได้อาจแล้ว เพื่อตัด ซึ่งความอยาก ในอาหาร.

๕)อถ มหาโภโค วาณิเช สาวตฺถิ สมฺปาปฺถิ.

ครั้งนั้น อ.พ่อค้า ผู้มีโภคะมาก ถึงแล้ว ซึ่งเมืองสามวัตถิ.

๑)อ.พระอานนท์ ย่อมบรรลุ ซึ่งโสดาปัตติผล.

๒)อ.อุบาสก ท. ย่อมพึง ซึ่งธรรม ตลอดราตรี.

๓)อ.ทหาร ท. ย่อมลับ ซึ่งมืด ท.

๔)อ.ภิกษุ ผู้ใหม่ ย่อมสำรวจ.

๕)อ.ภิกษุ ท. บรรลุแล้ว ซึ่งอริยผล ท.